

Warszawa, dnia 19 stycznia 2018 r.

Elżbieta Bojanowska
Podsekretarz Stanu

DPS-V.0702.4.2017.WW

03980200005235
RPW/2015/2018 P
2018-01-23

Pan
Stanisław Karczewski
Marszałek Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku

Odpowiadając na oświadczenie złożone przez Senatora Roberta Dowhana na 52. Posiedzeniu Senatu w dniu 15 grudnia 2017 r., wyrażające poparcie dla Apelu Rzecznika praw Obywatelskich w sprawie deinstytucjonalizacji systemu wsparcia dla osób z niepełnosprawnościami i osób starszych, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przekazuje poniższe wyjaśnienia.

Zgodnie z tymi wytycznymi Europejskiej Grupy Ekspertów ds. Przejścia od Opieki Instytucjonalnej do Opieki świadczonej na poziomie Lokalnych Społeczności, deinstytucjonalizacja to proces przejścia od opieki instytucjonalnej do usług świadczonych w społeczności lokalnej i wymagający z jednej strony rozwoju takich usług, a z drugiej – stopniowego ograniczania usług w ramach opieki instytucjonalnej. Integralnym elementem tego procesu jest profilaktyka, mająca zapobiegać umieszczaniu osób w instytucjach zapewniających całodobową opiekę.

W ramach deinstytucjonalizacji podejmowane są działania na rzecz tworzenia różnych form usług w środowisku, mających na celu zapewnienie właściwej opieki oraz wydłużenie okresu sprawności psychofizycznej i możliwości pełnienia ról społecznych i zawodowych, przede wszystkim: osobom z chorobami przewlekłymi, osobom z niepełnosprawnościami, osobom w podeszłym wieku.

Koncepcja deinstytucjonalizacji oraz cel rozwoju usług społecznych świadczonych w lokalnej społeczności są uwzględnione w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju (przyjęta w lutym 2017 roku). Liczne projekty nt. deinstytucjonalizacji zostały rozpoczęte i są wdrażane przez różne podmioty, we wszystkich regionach kraju.

W systemie pomocy społecznej na przestrzeni ostatnich lat wprowadzono i nadal prowadzi się działania uwzględniające potrzeby większej samodzielności, w tym życia w środowisku lokalnym. Należy podkreślić, że nawet mieszkańcy domów pomocy społecznej mają możliwość opuszczenia takiej jednostki, w związku z realizowanym programem usamodzielnienia i w efekcie – prowadzeniem samodzielnego życia, np. w mieszkaniu chronionym, we własnym mieszkaniu lub w domu rodzinnym.

Z danych MPiPS-05 wynika, że zarówno w roku 2015 jak i w roku 2016 liczba osób, które opuściły DPS i powróciły do środowiska lokalnego pozostawała na tym samym poziomie i wynosiła 860 osób, z czego w 2015 roku 593 osoby wróciły do rodziny, a 267 usamodzielniało się, natomiast w roku 2016 do rodziny wróciło 558 osób a liczba osób usamodzielnionych wynosiła 302.

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej podjęło wiele działań kierowanych do osób z niepełnosprawnościami i osób starszych oraz ich rodzin w celu zapewnienia im godnego życia, możliwości wyboru stylu życia, w integracji ze społecznością lokalną.

Rezultatem tych działań jest m. in. rozwój usług opiekuńczych, sieci ośrodków wsparcia, tym środowiskowych domów samopomocy i mieszkań chronionych. Dane statystyczne MPiPS – 03 za poszczególne lata potwierdzają tę tendencję.

W listopadzie ubiegłego roku w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej powstał Program „Opieka 75+”. Program umożliwia gminom uzyskanie wsparcia finansowego w roku 2018 w zakresie realizacji zadania własnego o charakterze obowiązkowym, określonego w art. 17 ust. 1 pkt 11 *ustawy o pomocy społecznej*, tj. świadczenie usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług, w miejscu zamieszkania (z wyłączeniem specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób z zaburzeniami psychicznymi).

Celem Programu jest poprawa dostępności usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych dla osób samotnych w wieku 75 lat i więcej w gminach wiejskich, miejsko – wiejskich i miejskich do 20 000 mieszkańców, które zadanie to realizują samodzielnie (tj. przez pracowników ośrodków pomocy społecznej, urzędów gmin lub innych gminnych jednostek organizacyjnych). Wsparcie finansowe dla gmin z Programu udziela się na podstawie art. 115 ust. 1 *ustawy o pomocy społecznej*, przy czym wysokość dotacji celowej z budżetu państwa nie może przekroczyć 50% kosztów realizacji zadania. Szacowany koszt Programu „usługi opiekuńcze 75+” to 57 455 750 zł.

Inną formą pomocy dla osób niesamodzielnych w środowisku są ośrodki wsparcia, które świadczą usługi opiekuńcze, specjalistyczne usługi opiekuńcze lub posiłek osobom, które ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność wymagają częściowej opieki i pomocy w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych. Ośrodki wsparcia są placówkami dziennego

pobytu, z możliwością prowadzenia miejsc całodobowych okresowego pobytu. W roku 2016 liczba ośrodków wsparcia prowadzonych przez samorząd gminny lub powiatowy lub na ich zlecenie wynosiła 1645. Liczba miejsc w tych ośrodkach wynosiła 75.010, a z usług skorzystało 119.287 osób. W porównaniu z rokiem 2015 liczba ośrodków wzrosła o 86, liczba miejsc o 692, a liczba osób korzystających z usług wzrosła o 2714 osób. Dodatkowo w 2016 roku funkcjonowało 302 Dnienne Domy Pomocy na 3.574 miejsc, z których skorzystało 21.445 osób

Z każdym rokiem wzrasta liczba gmin korzystających ze wsparcia udzielonego w ramach Programu „Senior +”. W ramach edycji 2017 Programu dofinansowano utworzenie 35 nowych Dziennych Domów „Senior +” oraz 96 nowych Klubów „Senior +” na łączną kwotę ponad 19.918 tys. zł. Z kolei 124 już istniejące placówki otrzymały dofinansowanie na funkcjonowanie w łącznej wysokości 8 434 013,64 zł. Tym samym w roku 2017 działało około 257 Dziennych Domów i Klubów „Senior +”.

W roku 2018 przeznaczono 80 mln złotych, które zostaną wykorzystane na tworzenie nowych placówek oraz wsparcie funkcjonowania już istniejących Dziennych Domów i Klubów Senior+.

W ostatnich latach bardzo szybko rozwija się sieć ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, zwłaszcza środowiskowych domów samopomocy, które świadczą usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym. W 2016 roku liczba środowiskowych domów samopomocy w stosunku do roku 2015 wzrosła, o 19 ŚDS i wynosiła ogółem 779. Liczba miejsc w ŚDS również uległa zmianie - w 2016 r. odnotowano wzrost o 799 miejsc w stosunku do 2015 r. Wg stanu na koniec 2016 r. liczba miejsc wynosiła ogółem 28 579. Wzrasta również liczba osób korzystających z usług środowiskowych domów samopomocy. W porównaniu do 2015 r. liczba osób korzystających z pomocy udzielanej w ramach ŚDS w 2016 r. wzrosła o 833 osoby i na koniec 2016 roku wynosiła 31 345 osób.

Ze wstępnych danych na koniec 2017 roku, wynika, że ze środków ubiegłorocznej rezerwy przeznaczonej na rozwój sieci ŚDS zostały uruchomione 743 nowe miejsca w środowiskowych domach samopomocy, z czego 442 w 17 nowych domach i 1 filii już funkcjonującego domu oraz 2 kluby samopomocy na 40 miejsc ogółem. Dodatkowo na początku 2018 roku uruchomione zostaną 2 nowe domy na 60 miejsc ogółem.

Od 1 lipca 2017 roku realizowany jest program kompleksowego wsparcia dla rodzin „Za życiem” (M. P. z 2016 r. poz. 1250) ustanowiony Uchwałą Rady Ministrów Nr 160 z dnia 20 grudnia 2016 r. Program obejmuje również działania w zakresie pomocy społecznej

(m. in. rozwój sieci ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi i tworzenie mieszkań chronionych). W ramach tego Programu” w 2017 roku uruchomiono dodatkowo 71 nowych miejsc w ŚDS, z czego 20 miejsc w 1 nowym domu i 40 miejsc w 4 nowych filiach domów już funkcjonujących.

W roku bieżącym w ramach Programu „Za życiem” środki na realizację zadań związanych z rozwojem sieci ŚDS i podwyższeniem dotacji na uczestników ze spectrum autyzmu i niepełnosprawnością sprzężoną są wyższe niż w roku 2017.

Należy także podkreślić, że sukcesywnie wzrasta poziom finansowania bieżących zadań tych jednostek. W 2016 roku miesięczna kwota dotacji na 1 uczestnika ŚDS wzrosła do wysokości 1.268 zł, w roku bieżącym wynosi już 1.458,20 zł, a roku 2019 wzrośnie do 1.585 zł na jednego uczestnika.

Kolejną bardzo istotną formą wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych w środowisku lokalnym są mieszkania chronione. Mieszkania chronione w systemie pomocy społecznej funkcjonują w Polsce od 1996 roku w oparciu o przepisy ustawy z dnia 6 grudnia 1996 r. *o zmianie ustawy o zatrudnieniu i przeciwdziałaniu bezrobociu oraz o zmianie niektórych ustaw* (Dz. U. Nr 147 poz. 687) i w przeciągu 20 lat ulegał zmianom zakres i rodzaj udzielanego wsparcia, a krąg osób korzystających rozszerzał się corocznie.

W roku 2015 funkcjonowało 660 takich mieszkań z liczbą miejsc – 2.605, a osób korzystających było 2.593. Z kolei w roku 2016 liczba mieszkań chronionych wynosiła 703, liczba miejsc w tych mieszkaniach – 2.922 i liczba osób korzystających – 2.774.

Ustawą z dnia 22 czerwca 2017 r. *o zmianie niektórych ustaw w związku z realizacją programu „Za życiem”* (Dz. U. z 2017 r. poz. 1292) zmieniony został przepis art. 53 *ustawy o pomocy społecznej* (Dz. U. z 2017 r. poz. 1769, ze zm.), dotyczący wsparcia w formie mieszkań chronionych, w którym zdefiniowano mieszkanie chronione jako formę pomocy społecznej przygotowującą pod opieką specjalistów osoby tam przebywające do prowadzenia samodzielnego życia lub wspomagającą te osoby w codziennym funkcjonowaniu oraz wprowadzono podział mieszkań chronionych na mieszkania chronione treningowe i mieszkania chronione wspierane. Przepisy w powyższym zakresie wejdą w życie z dniem 1 marca 2018 r. Jednocześnie z ww. datą wejdzie w życie rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie mieszkań chronionych, którego projekt aktualnie jest przygotowywany w Ministerstwie.

W ramach Działania 4.7 programu „Za życiem” - Tworzenie mieszkań chronionych dla osób niepełnosprawnych - zaplanowano budowę lub adaptację lokali na mieszkania chronione dla osób niepełnosprawnych ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności z powodu choroby psychicznej, upośledzenia umysłowego, całościowych zaburzeń

rozwojowych lub epilepsji oraz dla osób niewidomych. W Harmonogramie działań Programu na lata 2017–2021 na ten cel przewidziano na dofinansowanie ogółem środki w kwocie 108 mln zł, z czego w roku 2018 i w następnych, po 24 mln zł rocznie.

Rozwój dostępnych dla obywateli (w szczególności osób niepełnosprawnych i osób starszych), dobrej jakości usług społecznych, realizowanych przy wykorzystaniu lokalnych zasobów społecznych, jest celem projektu pn. *{Nie}Samodzielni* przewidzianego w Strategii na Rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju jako jeden z projektów strategicznych.

Projekt *{Nie}Samodzielni* realizowany jest jako grupa różnych inicjatyw, mających na celu dostarczenie usług dla osób niesamodzielnych i ich opiekunów. Jedną z nich jest projekt Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój (PO WER) pt. „Profesjonalizacja usług asystenckich i opiekuńczych dla osób niesamodzielnych – nowe standardy kształcenia i opieki” (okres realizacji: od 2017-07-01 do 2019-06-30), polegający na wypracowaniu, przetestowaniu i wdrożeniu trzech standardów świadczenia usług opiekuńczych i asystenckich w lokalnej społeczności, z uwzględnieniem świadczenia tych usług przez osoby 50+, a także trzech standardów kształcenia osób świadczących usługi.

Celem głównym projektu jest profesjonalizacja opieki nad osobami starszymi (OS) o różnym stopniu niesamodzielności w ich miejscu zamieszkania. Realizacja projektu przyczyni się do skuteczniejszej interwencji, większej efektywności, spójności i skoordynowania rozwiązań.

Kolejną inicjatywą w ramach projektu *{Nie}Samodzielni* jest projekt konkursowy w PO WER pn. „Wypracowanie standardów i przeprowadzenie pilotaży w zakresie usług mieszkalnictwa wspomaganego dla osób o specyficznych potrzebach, z uwzględnieniem możliwości finansowania tych rozwiązań”. Projekt jest zgodny z realizowaną obecnie w Polsce ideą deinstytucjonalizacji. Zaplanowano w nim działania zmierzające do przejścia od świadczenia usług w formach instytucjonalnych (stacjonarnych) do usług świadczonych w społeczności lokalnej, które umożliwią osobom wymagającym wsparcia pozostanie w środowisku lokalnym. W projekcie wypracowane zostaną rozwiązania, które umożliwią niezależne życie osobom z różnymi schorzeniami i rodzajami niepełnosprawności. Opracowanych zostanie sześć standardów/modeli, które zostaną wdrożone w formie mieszkań wspomaganych, wraz z zapewnieniem świadczenia usług. Opracowane standardy będą rekomendowane do stosowania.

W ramach projektu *{Nie}Samodzielni* realizowany jest również pilotaż dziennych domów opieki medycznej przez Ministerstwo Zdrowia oraz udzielane jest wsparcie mające celu na rozwój rolnictwa społecznego przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Ponadto w ramach PO WER w Działaniu 2.6 Wysoka jakość polityki na rzecz włączenia społecznego i zawodowego osób z niepełnosprawnościami, realizowany jest projekt pozakonkursowy pn. „Wypracowanie i pilotażowe wdrożenie modelu kompleksowej rehabilitacji umożliwiającej podjęcie lub powrót do pracy,, dla typu poddziałania „Wypracowanie i pilotażowe wdrożenie modelu kompleksowej rehabilitacji”, realizowanego przez Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Okres realizacji projektu to: 01.2018 r. – 09.2022 r. Głównym celem projektu jest opracowanie i przetestowanie efektywnego, optymalnego pod względem społecznym i finansowym modelu w zakresie rehabilitacji oraz aktywizacji społecznej i zawodowej, który będzie miał wpływ na jakość usług świadczonych przez podmioty realizujące zadania dotyczące zawodowego i społecznego włączenia osób zagrożonych niezdolnością do pracy, niepełnosprawnością oraz osób niepełnosprawnych.

W ramach projektu zostanie wypracowany i przetestowany model kompleksowej rehabilitacji, ułatwiającej podjęcie lub powrót do aktywności społecznej lub zawodowej osób, które wskutek doznanego urazu, zdiagnozowanego schorzenia lub niepełnosprawności wrodzonej lub nabytej w okresie rozwojowym nie mogą kontynuować lub podejmować się pełnienia ról społecznych oraz kontynuować lub podejmować aktywności zawodowej.

Model ten ma pozwolić na przygotowanie osoby, która w efekcie urazu lub zdiagnozowanego schorzenia albo niepełnosprawności, wrodzonej lub nabytej w okresie rozwojowym, jest zagrożona lub dotknięta długotrwałą albo trwałą utratą możliwości podejmowania ról społecznych oraz zatrudnienia, do powrotu lub do podjęcia pełnienia ról społecznych i zawodowych, w oparciu o analizę i ocenę rozwoju jej indywidualnego potencjału, cech psychofizycznych i posiadanych kompetencji osobistych i zawodowych z wykorzystaniem Międzynarodowej Klasyfikacji Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF).

Dodatkowo w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych realizowane są działania na rzecz deinstytucjonalizacji. W konkursach ogłaszanych z wykorzystaniem środków EFS przez samorządy województw wspierane są działania tworzące opiekę środowiskową w ramach usług społecznych i zdrowotnych. Na poziomie RPO oferowane jest bezpośrednie wsparcie dla osób, w tym wsparcie na rzecz poprawy dostępu osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym do wysokiej jakości tych usług. W ramach RPO wspierana jest także infrastruktura społeczna m.in. służąca deinstytucjonalizacji usług.

Katalog wsparcia obejmuje m.in.:

- poprawę dostępu do usług opiekuńczych i specjalistycznych usług opiekuńczych świadczonych w domu,

- działania wspierające rozwój usług asystenckich dla osób z niepełnosprawnościami umożliwiające mobilność społeczną i zawodową,
- działania poprawiające dostęp do produktów i usług zwiększających autonomię i bezpieczeństwo osób (np. pomoc w dostosowaniu mieszkania do potrzeb osoby niesamodzielnej),
- rozwój usług teleopieki (doradztwa telefonicznego i bezpośredniej pomocy specjalistów na wezwanie w przypadku szczególnie trudnej sytuacji),
- zwiększenie dostępu do sprzętu rehabilitacyjnego, pielęgnacyjnego i wspomagające poprzez tworzenie wypożyczalni takiego sprzętu w połączeniu z nauką ich obsługi i doradztwem,
- szkoleniowe dla opiekunów nieformalnych, a także okresowe zapewnienie opiekunów nieformalnych opieką świadczoną w domu lub w jednostkach dziennego pobytu,
- poprawę dostępu do usług w mieszkaniach chronionych i innych formach mieszkań wspomaganych.

Ponadto uprzejmie informuję, iż w obecnej perspektywie finansowej na lata 2014-2020 w ramach Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja i Rozwój, planuje się realizację kolejnych projektów w ramach działań na rzecz procesu deinstytucjonalizacji systemu wsparcia osób z niepełnosprawnościami i osób starszych.

2 powazowicem

PODSEKRETARZ STANU

E. Bajanowska
Elzbieta Bajanowska